

Ontdek de twintig visitekaartjes van de Nederlandse natuur

Nationale Parken in Nederland

Samenwerkingsverband
Nationale Parken

STICHTING SAMENWERKINGSVERBAND NATIONALE PARKEN

De twintig Nationale Parken in Nederland hebben in 2005 de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP) opgericht. In deze koepelorganisatie werken de parken samen met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De 12Landschappen, de Federatie Particulier Grondbezit en het IVN (Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie). Naast het bevorderen van samenwerking tussen de parken onderling, is het de bedoeling de kwaliteit van de parken te verhogen en ze beter te profileren. Dat wil de Stichting SNP bereiken door:

- . het uitwisselen van kennis en ervaring tussen Nationale Parken;
- . het opzetten en coördineren van gemeenschappelijke projecten;
- . het behartigen van de belangen van het stelsel van Nationale Parken;
- . het stimuleren van de betrokkenheid van de bevolking bij de Nationale Parken.

Meer informatie: www.nationaalpark.nl.

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

**DEZE PUBLICATIE IS GEFINANCIERD DOOR HET MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT.**

ONTDEK DE TWINTIG NATIONALE PARKEN VAN NEDERLAND

Nationale Parken zijn een begrip, in binnen- en buitenland. Wie kent niet de beroemde voorbeelden zoals het Krügerpark in Zuid-Afrika en het Yellowstone National Park in de Verenigde Staten? Minder bekend is, dat ook Nederland twintig mooie Nationale Parken heeft. Die parken zijn weliswaar niet zo groot als de beroemde buitenlandse voorbeelden, maar ze doen in kwaliteit echt niet voor hen onder. En de oppervlakte stelt toch ook wel wat voor: samen hebben de parken een omvang van ca. 130.000 hectare, oftewel ruim 3% van Nederland.

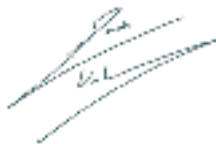
Nationale Parken zijn belangrijk. Al was het alleen maar omdat natuur ons ruimte biedt om te genieten en te ontspannen. Het natuurbeleid van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is er op gericht natuur te beschermen, verder te ontwikkelen en beter toegankelijk te maken voor bezoekers. LNV werkt hierbij samen met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en particulieren. Door natuurbeleving in de Nationale Parken te stimuleren, wil het ministerie van LNV mensen bewuster maken van het grote belang van natuur voor hun welzijn.

De kracht achter de Nationale Parken is de samenwerking tussen de vele partijen die bij een park betrokken zijn: eigenaren, beheerders, gemeenten en provincies, ondernemers en lokale belangengroepen. Daardoor is een Nationaal Park meer dan een verzameling gebiedjes met een gemeenschappelijke naam, en is er veel draagvlak voor de parken. Omwonenden zijn trots op 'hun' parken, en ze merken dat de parken hun ook veel terug geven, zoals een gezonde, groene woonomgeving met geweldige recreatiemogelijkheden en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Bij een Nationaal Park zit je goed.

De twintig Nationale Parken zijn mooie voorbeelden van typisch Nederlandse landschappen met internationaal bijzondere natuur. Het zijn de visitekaartjes van het Nederlandse natuurbeleid. Ze liggen verspreid over Nederland, zodat u niet al te ver weg hoeft om een Nationaal Park te bezoeken. In de parken kunt u de Nederlandse natuur echt beleven. U kunt er wandelen, fietsen, paardrijden, kanoën, een bezoek brengen aan een informatiecentrum, op excursie met de boswachter, kortom: actief tot rust komen in de natuur.

Door middel van deze brochure wil ik de parken beter bekend maken bij het publiek. In de brochure wordt het natuurbeleid rond Nationale Parken kort uiteengezet, en wordt van elk park een korte beschrijving gegeven. Verder wordt aangegeven waar u meer informatie over de parken kunt vinden.

Ontdek de twintig Nationale Parken van Nederland. U bent van harte welkom!

G. Verburg

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

INHOUD

Voorwoord	1
Nationale Parken, twintig visitekaartjes van de Nederlandse natuur	3
Genieten van de twintig Nationale Parken	3
Overzicht Nationale Parken	4
Natuur beschermen én ontwikkelen	5
Nationale Parken	
Schiermonnikoog	6
Lauwersmeer	8
De Alde Feanen	10
Drents-Friese Wold	12
Dwingelderveld	14
Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa	16
Weerribben-Wieden	18
De Sallandse Heuvelrug	20
Duinen van Texel	22
Zuid-Kennemerland	24
De Biesbosch	26
De Hoge Veluwe	28
Veluwezoom	30
Utrechtse Heuvelrug	32
Oosterschelde	34
Loonse en Drunense Duinen	36
De Zoom-Kalmthoutse Heide	38
De Groote Peel	40
De Maasduinen	42
De Meinweg	44
Het ministerie van LNV en het stelsel van Nationale Parken	46
Samenwerking	46
De terreinbeheerders in de Nationale Parken	47
Voorlichting en educatie in de Nationale Parken: het IVN Nederland	48
Nationale Parken en Nationale Landschappen	48

NATIONALE PARKEN, TWINTIG VISITEKAARTJES VAN DE NEDERLANDSE NATUUR

Nationale Parken, waar ook ter wereld, zijn de mooiste en waardevolste natuurgebieden. In Nederland zijn er twintig. Het zijn de visitekaartjes van de Nederlandse natuur. Bijzondere natuurgebieden, waar u van harte welkom bent om de natuur te komen ontdekken. Dit is Nederland waar de dagelijkse drukte plaats maakt voor rust, ruimte en prachtige natuur. Dit is Nederland waar u lange wandelingen of fietstochten kunt maken, soms zonder iemand tegen te komen.

Twee van onze huidige twintig Nationale Parken bestaan al langer. De Veluwezoom is in 1930 opgericht door particulieren, de Hoge Veluwe in 1935. Vanaf 1989 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit officieel de overige 18 Nationale Parken ingesteld. Schiermonnikoog in 1989 als eerste, De Alde Feanen in 2006 als laatste. Hiermee is het stelsel van in totaal twintig Nationale Parken in Nederland compleet. Het in 1950 door enkele overheden gestichte Nationaal Park De Kennemerduinen is in 1995 opgegaan in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Nationaal Park Weerribben-Wieden is in 2009 ontstaan door uitbreiding van Nationaal Park De Weerribben met het aangrenzende gebied De Wieden.

Natuur trekt zich niets aan van landsgrenzen. Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide ligt deels in Nederland, deels in België. Nationaal Park De Meinweg ligt in Nederland, maar maakt ook deel uit van het Nederlands-Duitse Grenspark Maas-Swalm-Nette.

GENIETEN VAN DE TWINTIG NATIONALE PARKEN

De Nederlandse natuur kent een grote diversiteit aan landschappen. Elk park binnen het stelsel van Nationale Parken vertegenwoordigt een aspect van die veelzijdigheid van de Nederlandse natuur. Nationale Parken zijn gratis toegankelijk* en trekken jaarlijks vele miljoenen bezoekers. U kunt er genieten van de grote stille heide, zompige moerasbossen, levende zandverstuivingen, wandelende eilanden, meanderende beken, verstilde vennetjes, uitgestrekte bossen, droogvallende slikken, zeldzaam hoogveen en andere typisch Nederlandse natuur. In totaal beslaan de parken ruim 130.000 ha. De Oosterschelde is met 37.000 ha het grootste park; de Groote Peel met 1.340 ha het kleinste.

Een Nationaal Park in Nederland is een aaneengesloten natuurgebied van tenminste 1000 hectare, met een karakteristiek landschap en bijzondere planten en dieren. U kunt er grote en kleine dieren in het wild tegenkomen: edelherten, zeehonden, bevers, kraanvogels, vleermuizen, ringslangen, heikikkers. En u kunt er vele zeldzame planten zien: orchideeën, zonnedauw, moeraswolfsklauw. Alle parken verzorgen activiteiten op het gebied van natuurgerichte recreatie en educatie. Er zijn volop wandel- en fietspaden, ruit- en kanoroutes, observatiehutten, uitkijkposten, bankjes, bewegwijzering en informatiepanelen. De meeste parken hebben één of meer bezoekerscentra. Veel parken hebben aangepaste routes voor minder-validen. U kunt zelf op stap gaan, of gebruik maken van (begeleide) excursies en activiteiten.

* Met uitzondering van De Hoge Veluwe, maar daar biedt entreegeld extra's, zoals gebruik van de Witte Fietsen en toegang tot het Museonder en de beeldentuin.

OVERZICHT NATIONALE PARKEN

NATUUR BESCHERMEN ÉN ONTWIKKELEN

De Nationale Parken hebben vier hoofddoelstellingen: bescherming en ontwikkeling van natuur en landschap; natuurgerichte recreatie; educatie en voorlichting; en onderzoek. Bescherming van afzonderlijke natuurgebieden is belangrijk, maar niet voldoende. Zeldzame dieren en planten lopen in kleine, geïsoleerde gebieden namelijk een groter risico op uitsterven. Daarom vindt de Nederlandse overheid het belangrijk om natuurgebieden onderling te verbinden in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De Nationale Parken vallen bijna helemaal in die EHS. In 2018 moet de totale oppervlakte van de EHS 728.500 ha bedragen, 18 procent van het oppervlak van ons land. Daar komt nog ruim zes miljoen hectare natte natuur bij: meren, rivieren, Noordzee en Waddenzee.

Praktisch alle natuur in ons land is (mede) door de mens tot stand gekomen. Als we de natuur alléén haar gang laten gaan, zullen bepaalde soorten natuurgebied verdwijnen. Natuur in Nederland heeft de mens soms nodig en andersom heeft de mens de natuur nodig. Natuurgerichte recreatie en bescherming van natuur gaan uitstekend samen in het stelsel van Nationale Parken in Nederland.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Friesland • **Grootte** 5.400 ha • **Beheerders** het gebied is grotendeels in beheer bij Natuurmonumenten • **Nationaal Park sinds** 19 juli 1989 • **Informatie** www.np-schiermonnikoog.nl

Schiermonnikoog

Schiermonnikoog: een heel eiland als Nationaal Park, vormgegeven door wind en water. Een dynamisch gebied met een overweldigende natuur en steeds veranderende landschappen en vergezichten. Duinvorming is aan de orde van de dag.

Schiermonnikoog dankt zijn náám aan de cisterciënzer monniken die, gekleed in schiere (grauwe) pijen, in de middeleeuwen het eiland (oog is een oud woord voor eiland) bewoonden. Het eiland dankt zijn fáám aan de overweldigende natuur. De natuurgebieden van ons noordelijkste waddeneiland vormen sinds 1989 het eerste officiële Nederlandse Nationaal Park.

Waddeneilanden ‘wandelen’ naar het oosten: in de loop der eeuwen groeien ze aan de oostkant aan met zand en slik; aan de westkant gaat grond verloren. Ook de oostkant van Schiermonnikoog groeit aan, daar vormen zich nieuwe, jonge

Schiermonnikoog: een heel eiland als Nationaal Park

duintjes. Omdat de punt van het eiland hierdoor in Groningen terecht was gekomen moest in 2005 de grens met Friesland aangepast worden. De Noordzee grenst hier aan het breedste strand van Nederland.

Het Nationaal Park is rijk aan bijzondere natuur. In de duinvalleien bloeien parnassia, strandduizendguldenkruid en verschillende soorten orchideeën. Op de zoute kwelders groeien zoutminnende planten als zeekraal, zulte, lamsoor en schorrekruid. Schier is ook een vogeleiland. Lepelaar, bergeend en blauwe kiekendief broeden er. Duizenden ganzen overwinteren op de kwelders en in de polders. Dat de vos op het eiland niet voorkomt, is van levensbelang voor de vele grondbroeders. Op de zandbanken voor de westkust kunnen zehonden ongestoord rusten; met de verrekijker zijn ze vaak goed te zien. Soms laten zich ook bruinvissen zien.

Het eiland is een paradijs voor vogelaars en rustzoekers. Bezoekers mogen hun auto niet meenemen. Er ligt vooral in het westen een goed net van fiets- en wandelpaden; verder naar het oosten ontbreken paden en kunnen bezoekers genieten van ongetemde natuur, weidsheid en rust. In het enige dorp op het eiland is een bezoekerscentrum.

DE BERGEEND IS EEN HOLENBROEDER

De bergeend is een grote eend, met een fraai zwart/wit met bruin verkleed. Vooral de zwarte kop en hals en de rode snavel vallen op; die van het mannetje heeft een knobbel. De bergeend broedt vaak in holen, bijvoorbeeld een verlaten konijnenhol. Het vrouwtje broedt de 8 tot 12 eieren in vier weken alleen uit. Het mannetje houdt dan buiten de wacht. Omdat het hol soms ver landinwaarts ligt, overleven veel kuikens de tocht naar de waterkant niet. De bergeend eet visjes en kleine ongewervelde dieren zoals insecten, slakken en schaaldieren. De bergeend is het beeldmerk van het Nationaal Park Schiermonnikoog.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincies Groningen en Friesland • **Grootte** 6.000 ha, waarvan 2.000 ha open water • **Beheerders** Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten • **Nationaal Park sinds** 12 november 2003
 • **Informatie** www.np-lauwersmeer.nl

Lauwersmeer

Nationaal Park Lauwersmeer: nieuwe natuur, enkele decennia oud, in een gebied dat van zee meer werd. Mens en natuur geven samen vorm aan een bijzonder natuurgebied. Weids, waterrijk en volop in ontwikkeling: na het zout komt het zoet.

Het Deltaplan, dat ons land na de watersnoodramp van 1953 tegen de zee moest beschermen, is de oorzaak van de afsluiting in 1969 van de Lauwerszee. Vanaf dat moment stroomde het zoute water van de Waddenzee niet langer twee maal daags de Lauwerszee in.

Verskil in ondergrond zorgt voor verschil in plantengroei. Op de zandplaten ontstond na de afsluiting duinvegetatie, met duindoorn en egelantier; op de kleiplaten schoten enorme velden geurig watermunt op. Het gebied was in het begin nog zout, zodat planten als zeekraal en lamsoor er konden gedijen.

KLEINE ZWAAN LEGT GROTE AFSTANDEN AF

's Zomers leven kleine zwanen op de toendra in Siberië, op plekken waar voedselrijke meren liggen. Hier komen ook hun jongen ter wereld. Kleine zwanen voeden zich vooral met waterplanten. Als het 's winters kouder wordt, vliegen de vogels massaal naar het Lauwersmeer, vierduizend kilometer verderop. Hier vinden ze voldoende eiwitrijk voedsel om de winter door te komen. Ze eten de knolletjes van schedefonteinkruid, een waterplant. Ook eten ze de resten van de suikerbietenooft van de akkers en het gras op de weilanden in de omgeving.

Nationaal Park Lauwersmeer: na het zout komt het zoet

Door de aanvoer van rivierwater wordt het Lauwersmeer steeds zoeter; hierdoor verandert de vegetatie en verschijnt bijvoorbeeld moerasandijvie. In het voorjaar verandert het landschap in een kleurige zee van bloeiende planten als parnassia, duizendguldenkruid, moeraswespenorchis en verschillende andere soorten orchideeën.

Het Lauwersmeer is één van de belangrijkste vogelgebieden van West-Europa. Zeldzame soorten als grauwe kiekendief, oeverzwaluw, baardmanneling en blauwborst broeden er. Het diepere open water vormt drink- en slaapplek voor de vele overwinterende ganzen en fourageergebied voor viseters als fuut, zaagbek en tafeleend. De ondiepere delen zijn rust- en voedselgebied voor bergeenden en steltlopers. De zeearend – ook 'vliegende deur' genoemd vanwege zijn spanwijdte van bijna tweeënhalve meter – laat zich al in het gebied zien, en zal zich er naar verwachting vestigen.

Zowel in als rond het park neemt het aantal recreatievoorzieningen toe. Er zijn volop wandelroutes en ook enkele fiets- en rolstoelroutes. Vooral 's zomers bezoeken veel watersporters en vissers het park. Het diepere water is vrij toegankelijk voor boten. In de voorjaars- en najaarstrek is het gebied een paradijs voor vogelaars. Er zijn vogelkijkhutten en observatieheuvels.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Friesland • **Grootte** 4.000 ha, waarvan 425 open water
• **Beheerders** It Fryske Gea • **Nationaal Park** sinds 26 april 2006 • **Informatie** www.np-aldefeanen.nl

De Alde Feanen

Nationaal Park De Alde Feanen (De Oude Venen): dat is trilveen, rietvelden, petgaten, zetwallen, moerasbossen, dotterbloemhooilanden, veenplassen. Eén van de mooiste laagveenmoerassen van Noordwest-Europa. Het natte hart van Friesland, met zeldzame dieren en planten.

Door de lage ligging van het gebied kon het water er vroeger niet weg. Hierdoor ontwikkelde zich in de loop van duizenden jaren een dik veenpakket van afgestorven planten. Een groot deel daarvan is in vroeger eeuwen weggestoken en als brandstof (turf) opgestookt. Zo ontstonden vaarten, petgaten (waar

Nationaal Park De Alde Feanen: één van de mooiste laagveenmoerassen van Noordwest-Europa.

het veen werd gewonnen), langgerekte legakkers (waar het veen werd gedroogd) en plassen. Na de turfwinning restte een troosteloos landschap: 'onland'. It Fryske Gea begon in 1934 grond aan te kopen in het gebied. De natuur kon terrein terugwinnen: het proces van verlanding kwam weer op gang. In 2006 werd De Alde Feanen officieel als twintigste (en laatste) Nationaal Park ingesteld.

Door de voedselarme bodem en de landschappelijke variatie is dit laagveenmoeras rijk aan planten en dieren: meer dan vierhonderdvijftig plantensoorten, waaronder veenmosorchis, één van de zeldzaamste orchideeën in Nederland. Er leven twintig vissoorten, waaronder de zeldzame rivierdonderpad en er broeden ruim honderd soorten moeras-, weide- en watervogels. Hieronder baardmannetje – het beeldmerk van het park – watteral en roerdomp. In het najaar en de winter zijn de plassen belangrijke rustplaatsen voor watervogels als krakeend, smient, tafeleend en kuifeend. In het voorjaar broeden bruine kiekendief en ral in het overjarig riet. In 2008 is de otter voor het eerst in decennia weer in het gebied gesignaleerd.

De Alde Feanen is geliefd bij vogelaars. Op verschillende plaatsen zijn vogelkijkhutten. Omdat er nauwelijk wegen zijn, is het park vooral goed te verkennen vanaf het water, bijvoorbeeld per kano, zeilboot of fluisterboot, of 's winters op de schaats. Ook kunnen bezoekers het gebied te voet of per fiets beter leren kennen. In Earnewâld ligt het bezoekerscentrum van het Nationaal Park.

BAARDMANNETJES ALLEEN IN DE WINTER VEGETARIËR

Het baardmannetje is te herkennen aan de verticale zwarte baardstreep aan weerszijden onder het oog. Vrouwtjes missen de baard. Baardmannetjes leven in uitgestrekte rietmoerassen, in de winter eten ze de zaden. Ze zijn dan tijdelijk vegetariër, in de zomer eten ze vooral insecten. Het spijsverteringskanaal moet 's winters worden aangepast, de maagwand wordt gespierd en stevig, zoals bij andere zaadeters. Hierdoor hoeft de vogel niet naar het zuiden te trekken. Als de vorst in Nederland toch veel slachtoffers onder baardmannetjes maakt, zijn drie, vier legsels daarna geen uitzondering; een paartje krijgt soms in één jaar tot twintig nakomelingen.

Baardmannetje

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincies Drenthe en Friesland • **Grootte** 6.100 ha
 • **Beheerders** Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, de Maatschappij van Weldadigheid en circa tachtig particuliere eigenaren • **Nationaal Park sinds** 22 juli 1999 • **Informatie** www.np-drentsfriesewold.nl.

Drents-Friese Wold

Nationaal Park Drents-Friese Wold: het op één na grootste bos- en heidegebied van ons land. Een afwisselend open en gesloten landschap, hier droog, daar nat, deels in Drenthe, deels in Friesland.

Hunebedden en grafheuvels tonen aan dat hier al in de pre-historie mensen woonden. Dat waren jagers en landbouwers. Als deze verre voorouders grond nodig hadden, kaptten ze een stuk bos. Uiteindelijk putte het menselijk gebruik de grond zo uit, dat nog slechts een enkele schaapherder met zijn kudde er kon rondkomen. Ook de schapen lieten hun sporen na. Steeds meer heide verdween en er ontstonden stuifzanden. Een eeuw geleden is veel productiebos aangeplant om dat stuifzand vast te leggen. Eenvormige naaldbossen zijn kwetsbaar bij storm en bovendien weinig gevarieerd. Ze worden omgevormd naar natuurlijker bos. Ook wordt uniek levend stuifzand hersteld: rond het Aekingerzand (de Kale Duinen) is bos gekapt en laat de wind het zand weer stuiven. Grote grazers helpen voorkomen dat het zand opnieuw dichtgroeit.

Het park kent een grote verscheidenheid aan landschappen: naast zandverstuivingen en verschillende typen bos zijn er vochtige heide, droge heide, vennen en schraalgrasland. Dit is kenmerkend voor het gebied, instandhouding ervan is daarom van groot belang. Bij Doldersum houdt een schaapskudde met herder de heide open. Om water langer in het gebied te houden is de kronkelige, oude loop van de Vledder Aa hersteld. Hierdoor kan de natuur zich herstellen. Door het hogere grondwaterpeil komen praktisch verdwenen soorten als zonnedauw en beenbreek weer tevoorschijn. In de heide broeden roodborsttapuit en wulp. In de bossen zijn zwarte specht, das, bunzing, hermelijn en boomarter te vinden. Een bijzondere soort in de vennen is de kamsalamander.

Jaarlijks bezoeken meer dan een miljoen mensen het park. Zowel in Diever als in Appelscha is een bezoekerscentrum, startpunt voor vele gemarkeerde fiets-, wandel-, en ruiterroutes. Ook zijn er speciale atb-routes aangelegd en bevinden zich enkele uitkijktorens in het park.

Nationaal Park Drents-Friese Wold: het op één na grootste bos- en heidegebied van ons land

DE ZWARTE SPECHT

De zwarte specht is de grootste spechtensoorst in ons land en het beeldmerk van het Drents-Friese Wold. De relatief schuwe vogel komt vooral in oud bos met veel dood hout voor. Hij hakt zijn voedsel, insecten, uit het hout. In eenvormig productiebos vindt de specht veel minder voedsel. De vogel is in het westen van ons land nagenoeg verdwenen; hij komt hoofdzakelijk nog voor in de bossen op de zandgronden in het oosten en zuidoosten. Zijn nest hakt de zwarte specht bij voorkeur uit in een oude beuk of Amerikaanse eik.

Zwarte spechten

- FEITEN Ligging** Het Nationaal Park ligt in de provincie Drenthe • **Grootte** 3.700 ha, waarvan 1.500 ha natte heide
 • **Beheerders** Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten • **Nationaal Park sinds** 22 augustus 1991
 • **Informatie** www.np-dwingelderveld.nl

Dwingelderveld

Nationaal Park Dwingelderveld: het grootste natte heidegebied van West-Europa. Er liggen meer dan zestig vennen en veentjes. Cultuurlandschap van weleer is nu een geliefd natuurlandschap geworden.

Aan het eind van de middeleeuwen ontstonden heidevelden door rooibouw op het oorspronkelijke landschap van bos en hoogveen. Op die heide graasden schapen. Toen kunstmest de schapenmest uit de potstallen verving, werden heide en schapen overbodig. Rond 1900 konden boeren veel van wat we toen nog 'woeste grond' noemden, geschikt maken voor landbouw. Daarvoor moest wel de grondwaterstand omlaag. In de tweede helft van de vorige eeuw bleek dat voor veel plant- en diersoorten desastreus. Om in het park het landschap van de negentiende eeuw weer te laten zien, zijn machinaal afplaggen en intensieve begrazing van de heide noodzakelijk.

Nationaal Park Dwingelderveld: het grootste natte heidegebied van West-Europa

Adder

Hiervoor worden grote grazers ingezet, zoals runderen en twee kuddes Drentse heideschappen – een zeldzaam Nederlands ras.

De voedselarme grond biedt een rijke variatie aan planten weer kansen. Er komen honderden soorten voor, waaronder zeldzame als klokjesgentiaan en zonedauw. Opvallend zijn ook de jeneverbesstruwelen, folkloristisch decor van lokale legenden over witte wieven. Een deel van het Dwingelderveld is begroeid met productiebos uit het begin van de vorige eeuw. Veel van dit eenvormige naaldbos wordt nu omgevormd tot natuurlijker bos.

In het park komen alle inheemse slangensoorten voor: adder, ringslang en gladde slang. Levendbarende hagedis, rugstreepad en kamsalamander zijn hier bijzondere soorten. Er komen meer dan dertig soorten libellen voor. Een bijzondere vlindersoort is het gentiaanblauwtje. De tapuit, die broedt in oude konijnenholen, neemt in aantal af door de lage konijnenstand.

Het Dwingelderveld trekt jaarlijks meer dan anderhalf miljoen bezoekers. Er liggen tientallen kilometers fiets-, wandel- en ruiterspad. Het bezoekerscentrum bij Ruinen geeft inzicht in de historie van het gebied en is samen met het Oriëntatiecentrum bij Spier en het infocentrum bij Lhee startpunt voor excursies. Op verschillende plaatsen zijn voorzieningen voor vogelaars, zoals een vogelkijkhut en –wand. In Ruinen en Lhee staan de twee schaapskooien.

INHEEMSE SLANGEN

De adder is de bekendste van de drie inheemse slangen en de enige gifslang. Hij wordt 50-70 cm lang en heeft bruin-rode ogen met een langwerpige pupil. Adders komen vooral voor in vochtige heidevelden en hoogveen. De gladde slang is slanker, bruin tot grijs, met gladde schubben, gele ogen en een ronde pupil. Hij komt voor in droge heide. De ringslang is de langste van de drie: hij kan langer dan een meter worden (vrouwjes zijn wat groter dan mannetjes). Ringslangen leven meestal in de buurt van water. De paartijd van de slangen is april; jongen worden aan het eind van de zomer geboren. Alle soorten zijn eierlevendbarend, de jongen komen levend ter wereld.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Drenthe • **Grootte** 10.600 ha. • **Beheerders** Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, agrariërs, Boermarken, Stichting Het Drentse Landschap, Waterschap Hunze en Aa's, particulieren • **Nationaal Park sinds** 4 december 2002 • **Informatie** www.drentscheaa.nl

Nationaal Beek- en Esdorpenlandschap Drentsche Aa

**Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa: het best bewaarde laagland beekdallandschap van West-Europa.
Natuur en landbouw gaan hier al duizenden jaren hand in hand.**

Jagers en boeren troffen hier in de prehistorie een uitstekende plek aan om te wonen, te werken en hun doden te begraven. Grafheuvels, hunebedden en celtic fields (akkertjes uit de ijzer-tijd) laten dat nog zien. Nog altijd bepalen de vele beken en stroompjes die vrij mogen meanderen deels het unieke karakter van het gebied. Ongeveer een derde van het parkoppervlak is natuur; de rest bestaat vooral uit landbouwgronden.

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa: het best bewaarde laag- land beekdallandschap van West-Europa

In het esdorpenlandschap liggen groepjes boerderijen rond een brink; de akkers liggen op de essen. Esdorpen waren ingesteld op het houden van schapen; overdag scharrelden die op de 'grote stille' heide hun kostje bij elkaar. De heide is bijna verdwenen, alleen het Ballooërveld en de Gasterse Duinen zijn er nog. De schapen overnachtten in de potstal; daar werd de mest van de kudde verzameld om de essen (zandgrond) vruchtbaarder te maken. In de loop van de tijd kwamen die daardoor steeds hoger te liggen. Verderop, in de beekdalen, lagen de hooilanden waar het wintervoer voor het vee werd geteeld.

De vele beekjes worden gevoed door regen- en kwelwater. Hierdoor is een gevarieerde plantengroei ontstaan met bijzondere soorten als zwartblauwe rapunzel, jeneverbes en verschillende orchideeën. Het gebied kent ook een rijke fauna, waaronder vele soorten vlinders en libellen. Een bijzondere libel is de weidebeekjuffer; de larven groeien op in stromend water. In de beekjes leven rivierprik, kleine modderkruiper en kamsalamander.

Jaarlijks bezoeken een miljoen mensen het park. Ze treffen hier een gevarieerd kleinschalig landschap: oude dorpsgezichten, akkers op de essen, bos en heide, houtwallen, vennen en bloemrijke weilanden. Er zijn fiets-, wandel- en huifkarroutes. Het enige archeologische reservaat van Nederland, de Strubben-Kniphorstbosch, is hier te vinden. In Anloo en bij de schaapskooi op het Ballooërveld zijn informatiepunten.

NATIONAAL PARK ÉN NATIONAAL LANDSCHAP

De Drentsche Aa heeft het landschap vormgegeven. Terwijl in de vorige eeuw overal in het land beken werden rechtgetrokken, kon de Drentsche Aa rustig kronkelend haar weg door het landschap blijven zoeken. Het oude, kleinschalige landschap bleef hierdoor behouden. Er liggen 16 dorpen en gehuchten binnen de grenzen van het park. Tweederde is landbouwgrond. Hierdoor is het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa een bijzonder Nationaal Park, meer dan alleen natuurgebied. Het park maakt ook deel uit van het Nationaal Landschap Drentsche Aa, dat een oppervlak van ruim 30.000 ha heeft.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Overijssel • **Grootte** 10.500 ha • **Beheerders** Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en anderen • **Nationaal Park sinds** 24 juni 1992 (Weerribben); op 01 januari 2009 opgegaan in Nationaal Park Weerribben-Wieden • **Informatie** www.np-weerribbenwieden.nl

Weerribben-Wieden

Nationaal Park Weerribben-Wieden: het grootste laagveenmoeras van West-Europa. Zeldzame natuur. Turfwinning heeft het gebied zijn uiterlijk gegeven van vaarten (petgaten of weren, waar turf gestoken werd), smalle stroken land (ribben, waar turf kon drogen) en plassen (wieden).

Nog tot in het eerste kwart van de twintigste eeuw was turfwinning de belangrijkste bron van inkomsten voor het gebied. Daarna was het gedaan met het winnen van het 'zwarte goud'. Vaarboeren hebben nog een tijdlang vee in het gebied gehouden, maar tegenwoordig loont vooral de rietteelt. Op sommige plekken is aan de vegetatie (watergentiaan bijvoorbeeld) nog te zien dat het gebied ooit aan zee lag. Daar is bij dijkdoorbraken klei op het veen afgezet, waardoor er andere planten groeien.

Nationaal Park Weerribben-Wieden: het grootste laagveenmoeras van West-Europa

Regelmatig baggeren, maaien, en schonen van de slootkanten zorgt er voor dat zeldzame plant- en diersoorten het hier naar hun zin blijven hebben. Om niet alle broedplekken voor vogels als purperreiger, roerdomp, baardmanneletje, rietzanger en karekiet weg te maaien, blijven stukken overjarig riet gespaard. Tjaskers (kleine windmolens) werden vroeger gebruikt om water weg te pompen; nu moet water juist het gebied ingepompt worden om het rietland nat te houden.

In 2002 is de otter in het waterrijke park uitgezet. In 1988 was de laatste otter uit ons land verdwenen. De herintroductie verloopt succesvol. Het gebied huisvest de grootste ringslangpopulatie van Nederland en de ondersoort batava van de grote vuurvlinder komt alleen hier voor. Vele soorten – soms zeldzame – vogels, waaronder roerdomp en bruine kiekendief, vinden hier een plek.

Bij vorst is het gebied in trek bij schaatsers; 's zomers is kanoën de beste manier om het gebied te verkennen. Fluisterboten laten ook de stilte van het gebied intact. Er zijn vaarroutes, met aanleg- en picknickplaatsen, en fiets- en wandelroutes in het gebied. Voor de vogelliefhebbers staan er enkele vogelkijkhutten. Jaarlijks bezoeken meer dan een miljoen mensen het park. Voor informatie kunnen bezoekers terecht in Ossenzijl (bezoekerscentrum), Kalenberg (informatieruimte), Zwartsluis (natuurmuseum) en St. Jansklooster (bezoekerscentrum).

HERINTRODUCTIE VAN DE OTTER

De otter is het beeldmerk van het Nationaal Park Weerribben-Wieden. Begin vorige eeuw kwam het dier in dit waterrijke gebied nog vrij algemeen voor. Maar sinds 1988 beschouwden men de soort uitgestorven in Nederland. Plannen om de otter terug te brengen resulteerden in 2002 in het uitzetten van een aantal otters in Nationaal Park de Weerribben. Twee jaar later werden de eerste jongen geboren. De herintroductie lijkt voorspoedig te verlopen, maar daarvoor moeten de leefomstandigheden wel optimaal blijven. Veel water van goede kwaliteit, een groot aaneengesloten leefgebied, en een gevarieerd voedselaanbod.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Overijssel • **Grootte** 2.740 ha • **Beheerders** Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, eigenaren van landgoederen en particulieren • **Nationaal Park sinds** 16 oktober 2004
 • **Informatie** www.np-desallandseheuvelrug.nl

De Sallandse Heuvelrug

Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug: vanaf de toppen van de heuvels ontrolt zich een panorama van droge heidevelden en uitgestrekte naald- en loofbossen. De hoogste top, de Koningsbelt, reikt tot 75 meter boven zeeniveau. Rust, ruimte en reliëf is het motto van het park.

De voorlaatste ijstijd zorgde voor het ontstaan van de heuvels die de Sallandse Heuvelrug vormen. Landijs duwde de grond omhoog, de wind legde er later een laag dekzand neer. Die schrale ondergrond vormt op veel plaatsen nog altijd de bodem voor de vegetatie.

Na de ijstijden raakten de heuvels begroeid met bos. Omdat je door de hoge ligging niet snel last van natte voeten had, woonden hier al in de steentijd jagers en boeren. Hun grafheuvels getuigen daar nog van. Later kaptten de bewoners steeds meer bos omdat ze landbouwgrond nodig hadden. Uiteindelijk lagen

Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug: rust, ruimte en reliëf

KORHOENDERS OP DE HOLTERBERG

Korhoenders komen in ons land bijna niet meer voor. Op de Holterberg bevindt zich het laatste bolwerk van het korhoen in Nederland. Het kleiner worden van het leefgebied van de vogel en de verdroging van zijn voedselgebieden hebben er voor gezorgd dat de zeer kwetsbare populatie hier slechts met de grootste moeite kan overleven. Door speciaal heidebeheer kunnen in het park ongeveer 15 tot 25 korhanen met hun hennen leven. Onder meer door verschillende heidevelden in de omgeving met elkaar te verbinden wordt geprobeerd het leefgebied van de korhoenders uit te breiden.

er vooral uitgestrekte heidevelden op de heuvelrug. Schapen hielden de heide open. Het huidige bos is merendeels in de vorige eeuw aangeplant voor de houtteelt. Planten die hier gedijen zijn onder meer rode bosbes (vossenbes), struikheide, jeneverbes, en een aantal mosssoorten zoals rood bekermos.

Ree, das, steenmarter en wezel leven in het park; ook de zandhagedis heeft het er naar zijn zin. In de vennen en plassen komen kamsalamander en kleine watersalamander voor. Bijzondere vogels zijn boomleeuwerik, nachtzwaluw en roodborsttapuit. Maar de meest bijzondere is het korhoen; tot voor kort kwam de vogel alleen nog maar op de Sallandse heuvelrug voor. Hij is daarom ook gekozen als beeldmerk van het park. Op de heide leven onder andere de heikikker en een aantal bijzondere vlinders: zilveren maan, groentje, aardbeivlinder en kommavlinder.

De heuvels, die hier bergen mogen heten, bieden een uiterst aantrekkelijk omgeving om te ontspannen. Meer dan een miljoen bezoekers trekt het reliëfrijke gebied jaarlijks, vooral wandelaars en fietsers. In Nijverdal is een bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer en bij Holten een natuurdiorama met meer dan 500 opgezette dieren. Bij Haarle bevindt zich informatieschuur De Pas van Natuurmonumenten met expositieruimte.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Noord-Holland • **Grootte** 4.300 ha
 • **Beheerders** Staatsbosbeheer en ministerie van Defensie • **Nationaal Park sinds** 1 mei 2002
 • **Informatie** www.np-duinenvantexel.nl

Duinen van Texel

Nationaal Park Duinen van Texel kent een gevarieerde natuur: natte duinvalleien, droge stuifduinen, bos, heide, kwelders. Texel combineert de weidsheid van strand en zee met de beslotenheid van bos en duin. Het strand is breed en dertig kilometer lang.

Een zanddijk verbindt sinds 1630 de Eijerlandsche Duinen in het noorden met het zuidelijker gelegen deel van het eiland. In de duinen tussen beide gebieden ligt de Slufter, een getijdengebied waar bij vloed Noordzeewater door geulen en krekken diep de duinen indringt. Het is één van de weinige plaatsen waar de zee ons land mag 'overstromen'.

De mens heeft in het langgerekte duingebied veel sporen achtergelaten. Hij heeft zand afgegraven, stuifdijken aangelegd en er zelfs akkertjes bebouwd. Er zijn grote landschappelijke en natuurlijke verschillen. Er zijn stuifzanden, maar ook natte

Nationaal Park Duinen van Texel combineert de weidsheid van strand en zee met de beslotenheid van bos en duin

valleien met vochtminnende planten als watermunt. Er is duinheide en duinbos. Op de Hors – een enorme zandplaat – vindt nog voortdurend duinvorming plaats. Ook andere plekken op het eiland veranderen onder invloed van wind en zee van uiterlijk. Bovendien past de mens de natuur naar zijn behoefte aan. Zo wordt eenvormig naaldbos, begin vorige eeuw geplant, omgevormd tot gevarieerder bos. In de Slufter komen zoutminnende soorten als lamsoor en zeekraal voor. Ook Engels gras gedijt hier. Rond duinrellen groeit dotterbloem. Elders groeien verschillende soorten orchideeën en teer guichelheil.

Er zijn drie lepelaarkolonies op Texel. De vogel is het beeldmerk van het Nationaal Park. Lepelaars en zo'n tachtig andere soorten – waaronder zeldzame als velduil en dwergstern – vinden hier een geschikte broedplaats. Veel ganzen en andere trekvogels overwinteren op Texel. Bijzondere diersoorten zijn noordse woelmuis, waterspitsmuis en rugstreeppad.

Elk jaar bezoeken vijf miljoen mensen het park, vooral om er te wandelen of te fietsen; er is een uitgebreid net van wandelen en fietspaden. Binnen de grenzen van het park liggen enkele campings. Het bezoekerscentrum bevindt zich in het bekende centrum voor Wadden en Noordzee, Ecomare.

LEPELAARS OP TEXEL

Er zijn maar enkele plaatsen in Europa waar de lepelaar broedt. Op Texel zijn maar liefst drie kolonies, moerasige gebieden waar de vogels in de dichte rietkragen kunnen broeden. Nederland is het noordelijkste gebied waar broedkolonies voorkomen. In het najaar vliegen de lepelaars via Spanje naar Afrika; de tocht kan twee maanden duren. Lepelaars eten kleine vissen die ze vangen door hun lepelvormige snavel in ondiep water heen en weer te bewegen. Enkele decennia geleden was de soort in Nederland bijna uitgestorven; momenteel zijn er meer dan duizend broedparen.

- FEITEN Ligging** Het Nationaal Park ligt in de provincie Noord-Holland • **Grootte** 3.800 ha
• **Beheerders** Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland
• **Nationaal Park sinds** 21 november 1995 • **Informatie** www.np-zuidkennemerland.nl

Zuid-Kennemerland

Nationaal Park Zuid-Kennemerland: een groene oase in de drukke Randstad. Strand, kalkrijk duin, historische landgoederen en binnenduinrandbossen. Hier ligt één van de mooiste duingebieden van Europa.

Wind, en stuivend zand, daar ligt de oorsprong van dit Nationaal Park. Vijf kilometer breed is het duingebied, dat in de late middeleeuwen het jachtgebied van de adel vormde. In de zeventiende eeuw stichtten rijke kooplieden in de luwte van de binnenduinrand hun buitens en legden aantrekkelijke parken en waterpartijen aan. Een aantal van die landgoederen is opgenomen binnen de begrenzing van het park. Al in 1950 stichtten de rijksoverheid, de provincie Noord-Holland en de gemeenten Amsterdam en Haarlem het Nationaal Park De Kennemerduinen. Dit is in 1995 opgegaan in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Nationaal Park Zuid-Kennemerland: één van de mooiste duingebieden van Europa

Waterwinning zorgde in de vorige eeuw voor ingrijpende veranderingen van landschap en natuur. Waar het waterpeil zakte, verdwenen natte duinvalleien en meertjes én de bijhorende plantensoorten. Pas eind vorige eeuw is de waterwinning gestopt en herstelt de oude grondwaterstand zich. Verdwenen planten en dieren komen terug. De parnassia floreert weer, net als drie soorten duizendguldenkruid en verschillende soorten orchideeën. In de binnenduinrandbossen komen stinzenplanten voor, zoals boshyacint, daslook en donkere ooievaarsbek. Om te voorkomen dat overal bos opschiet, begrazen Shetlandpaarden, Konikpaarden en Schotse hooglanders het terrein.

Ook vele bijzondere dieren leven in het park. Zandhagedis, parelmoervlinder, bontbekplevier. Er broeden veel nachtegalen. De vos is sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw weer terug, nadat hij eerder omwille van de jacht op konijnen was uitgeroeid. In oude ijskelders en bunkers overwinteren verschillende soorten vleermuizen.

Het park trekt jaarlijks twee miljoen bezoekers, vooral wandelaars en fietsers. Er zijn korte en lange wandelroutes, een fietsroute en enkele ruiterroutes gemarkeerd. Het bezoekerscentrum De Zandwaaier bij Overveen ligt midden in het park en is gevestigd in het voormalige pompstation van de Haarlemse Waterleidingen, een gerestaureerd industrieel monument uit 1898.

HERSTEL VOCHTIGE DUINVALLEIEN

Waterwinning in de Kennemerduinen begon eind negentiende eeuw. Al vrij snel werd duidelijk dat een lagere grondwaterstand nadelige gevolgen had voor de natuur. Bomen gingen dood en vochtige duinvalleien verdwenen. Door toenemende waterbehoefte werd na de Tweede Wereldoorlog op veel plaatsen (voorgezuiverd) Rijnwater geïnfiltrerd. In Zuid-Kennemerland gebeurde dit slechts kort en in een beperkt gebied. Het waterpeil zakte daardoor niet verder, maar wel ontstond verzuuring van de oorspronkelijk voedselarme duinen door het voedselrijke rivierwater. Door verdere afname van de waterwinning zullen natte duinvalleien zich weer kunnen herstellen.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincies Noord-Brabant en Zuid-Holland

• **Grootte** 9.000 ha • **Beheerders** Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat • **Nationaal Park sinds** 10 maart 1994

• **Informatie** www.np-debiesbosch.nl

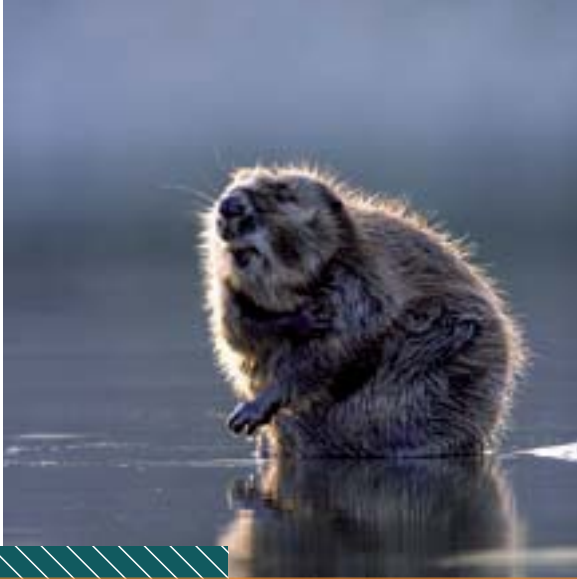
De Biesbosch

Nationaal Park De Biesbosch: één van de belangrijkste zoetwater-getijdengebieden van Europa. De Noordzee en het water van Rijn en Maas zorgen voor dynamiek in het gebied; slik en mensenhanden geven het vorm.

De beruchte St. Elizabethsvloed van 1421 is verantwoordelijk voor het ontstaan van dit landschap van rivieren, kreken, moerasbossen, grienden, rietvelden en graslanden. De Grootte Waard, met 16 dorpen verdween onder water. Delen van het gebied zijn in de eeuwen daarna opnieuw ingepolderd. De Biesbosch is nog altijd een dynamisch gebied, al heeft het voltooiën van de Deltawerken het getijdenverschil gereduceerd tot enkele decimeters.

DE BEVER TERUG IN NEDERLAND

In 1826 werd de laatste bever in Nederland gedood. In 1988 zijn enkele beverfamilies uitgezet in de Biesbosch. De populatie is daarna gestaag gegroeid. Het grootste Europese knaagdier heeft het naar zijn zin in het Nationaal Park. 's Zomers eet hij planten; 's winters boombast, onder andere van de wilg. Beverfamilies leven in burchten die met takken en doorgeknaagde boomstammetjes zijn gebouwd. De ingang van een burcht ligt onder water. Momenteel zijn er meer dan zestig burchten en bijna honderdvijftig bevers in de Biesbosch. Bevers worden gemiddeld 8 tot 12 jaar oud.

Nationaal Park De Biesbosch: één van de belangrijkste zoetwater-getijdengebieden van Europa

Na verloop van tijd zorgde slibafzetting er voor dat delen van het gebied bij eb droog kwamen te liggen; daar konden planten groeien. Pionier was bies, het gebied dankt er zijn naam aan. Halverwege de negentiende eeuw was een flink deel van de Biesbosch opnieuw ingepolderd. Op veel plaatsen bracht men wilgenbossen in cultuur. Ze bepaalden in belangrijke mate het aanzien van het gebied. Toen na 1970 grotendeels een einde kwam aan het oogsten van wilgentenen groeiden de grienden uit tot indrukwekkende bossen.

Het gebied kent een grote verscheidenheid aan flora en fauna. Er zijn ruim 600 soorten planten waargenomen waaronder spindotter, die nergens anders in Nederland voorkomt, en driekantige bies. Ijsvogel, wielewaal en blauwborst broeden hier. De zeearend laat zich jaarlijks zien. In 1988 is de bever met succes weer uitgezet; er zijn inmiddels tientallen burchten. In het water leven ongeveer 50 soorten vissen!

Het gebied is vooral over water bereikbaar. Jaarlijks komen er meer dan een half miljoen bezoekers, de meesten per boot. Er zijn ook enkele wandelroutes uitgezet. Bij Dordrecht en bij Drimmelen zijn bezoekerscentra. Op een aantal plaatsen langs de randen van het park liggen fietspaden. Aan de rand van de Biesbosch, in boswachterij De Elzen, ligt het Natuur en Cultuur-historisch Museum Twintighoeven; in Werkendam ligt het Biesboschmuseum.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Gelderland • **Grootte** 5.400 ha

• **Beheerders** Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe. • **Nationaal Park sinds** 1935 uit particulier initiatief.

• **Informatie** www.np-dehogeveluwe.nl, www.hogeveluwe.nl

De Hoge Veluwe

Het Nationale Park De Hoge Veluwe: een unieke combinatie van natuur, kunst en architectuur. Donkere bossen, stille vennen, uniek stuifzand en weidse grasvlakten. Leefgebied van edelherten, reeën, dassen, wilde zwijnen en moeflons. En de plek van het wereldberoemde Kröller-Müller museum.

De droom van het vermogende echtpaar Kröller-Müller – Anton hield van natuur en jagen; Helene bracht een prachtige kunstverzameling bijeen – resulteert in één van de gaafste natuurgebieden van ons land en het meest bekende Nationaal Park. In 1935 werd de Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe opgericht en werd het gebied het tweede Nationaal Park in Nederland. De kunstcollectie werd aan de Staat geschonken, die er een museum voor bouwde.

Het Nationale Park De Hoge Veluwe: een unieke combinatie van natuur, kunst en architectuur

Het golvende landschap ontstond in de ijstijden. In de middeleeuwen was de Veluwe dichtbebost. Grootschalige houtkap voor de scheepsbouw zorgde voor kaalslag en het ontstaan van stuifzanden. Vliegdennen, met hun gekromde stam en verwaaide silhouet, zijn niet aangeplant maar spontaan opgekomen. Ze zorgen voor afwisselende bossen. De Hoge Veluwe heeft hierdoor een eigen karakter gekregen.

Vanaf 2007 wordt het op de Veluwe uitgestorven korhoen in het park uitgezet; herintroductie is kansrijk omdat al dertig jaar aan het geschikt maken van de biotoop wordt gewerkt. Sinds 1969 is ook de raaf terug, die decennia daarvoor in Nederland was uitgestorven. Andere bijzondere vogels zijn nachtzwaluw, draaihals en tapuit. Bijzondere planten zijn klokjesgentiaan, beenbreek en lavendelheide.

De Hoge Veluwe is het enige Nationaal Park waar entreegeld moet worden betaald. De exploitatie geschiedt zonder overheidssubsidie; entreegelden dragen bij aan de duurzame instandhouding van het park. Jaarlijks komen er ruim 550.000 bezoekers; ze kunnen gebruik maken van 1.700 gratis Witte Fietsen. Er zijn wandel-, fiets-, GPS-, en rutterroutes. Bezoekers mogen van de paden afwijken. Naast het Kröller-Müller Museum met beeldentuin is er het Museonder (ondergronds museum over wat onder de grond te vinden is) en een landschappentuin. Er zijn wildweiden aangelegd waar het wild te observeren is. In de herfst zijn de burlende edelherten een indrukwekkend fenomeen.

BURLENDE EDELHERTEN

Burlen is het zware geluid dat het mannetje van het edelhert maakt als hij zich wil meten met andere mannetjes. Het is vooral te horen in de bronsttijd, een periode van ongeveer vier weken in de herfst. De mannetjes proberen dan indruk op elkaar te maken. Alleen de sterkste mannetjes zullen met de hinds paren. Als imponeergedrag niet afdoende is, maken ze in gevechten uit wie de sterkste is. De meeste kans hebben de mannetjes rond hun 12e levensjaar, als ze in de kracht van hun leven zijn. Doordat de geweien bij de gevechten in elkaar grijpen, worden zware verwondingen meestal voorkomen. De kalveren worden aan het begin van de volgende zomer geboren.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Gelderland • **Grootte** 5.000 ha • **Beheerder** Natuurmonumenten.

• **Nationaal Park sinds** 1930 uit particulier initiatief • **Informatie** www.natuurmonumenten.nl>natuurgebieden>Gelderland>Nationaal Park Veluwezoom

Veluwezoom

Nationaal Park Veluwezoom: een uniek landschap van bossen, heide en stuifzandvlakten met flinke hoogteverschillen en spectaculaire vergezichten. Vanaf de bijna honderd meter hoge Posbank strekken zich naar het noorden de Onzalige Bossen uit; het zuiden biedt een weids panorama over het IJsseldal.

De Veluwezoom is ontstaan doordat gletsjers tijdens de voorlaatste ijstijd de grond omhoog duwden en grind en keien achterlieten. De heuvels begroeiden met bos, maar de activiteiten van de mens veranderden het landschap volledig. Bos werd gekapt en overbeweiding zorgde voor uitputting van de grond. Wat restte noemden we 'woeste grond', veelal stuifzanden en heidevelden. Later zijn die gedeeltelijk weer beplant met productiebos, eenvormig naaldbos. Omvorming naar gevarieerder bos is in volle gang. Sommige delen zijn anderhalve eeuw oud en zien er inmiddels uit als oerbos.

Nationaal Park Veluwezoom: een uniek landschap van bossen, heide en stuifzandvlakten

Omdat er in Nederland nog maar zo weinig 'grote stille' heide over is, koesteren we de belangrijkste heide. Hier begrazen Veluwse heideschappen en IJslandse paarden de heide. In het grootste deel van het park mag de natuur haar gang gaan. Hier leeft de Schotse hooglander naast edelhert, damhert en wild zwijn. In het uitgestrekte gebied wordt geen hout geoogst en blijft ingrijpen achterwege. Dit levert een uniek en verrassend natuurlandschap op.

In het park stromen enkele sprengen, met de hand gegraven beken. Ze raakten in verval toen het water na de komst van de stoommachine niet meer nodig was om molens in beweging te brengen. De laatste decennia worden veel sprengen hersteld. Gunstig voor de ijsvogel, en voor planten als wit bloeiende waterranonkel en goudveil.

Het oudste Nationaal Park van ons land (1930) kent een toeristische trekpleister van formaat: de Posbank. Geen pretpark, maar een natuurgebied met een bijna on-Nederlandse reliëf. Dat biedt prachtige vergezichten over de uitgestrekte heidevelden, die 's zomers een paars tapijt over de Posbank leggen. Het park trekt jaarlijks ongeveer twee miljoen bezoekers, meer dan het even verderop gelegen Burgers' Zoo. Bij Rheden bevindt zich het bezoekerscentrum, tevens startpunt van bewegwijzerde wandel-, fiets- en ruiterroutes.

HEIDEBEHEER

Toen er nog geen kunstmest bestond, plagden de boeren de heide. Ze vermengden de zoden met de uitwerpselen die de schapen 's nachts in de potstal achterlieten.

Het mengsel gebruikten ze om hun akkers op de arme zandgrond te bemesten.

Op die manier bleef de heide vitaal. Na de invoering van kunstmest stopten de boeren met plaggen. De heide begon steeds meer te vergrassen en groeide dicht met struiken en bomen.

Op Veluwezoom wordt niet meer geplagd. IJslandse paarden en schapen dringen de vergrassing terug. Vrijwilligers verwijderden de opslag van grove den.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Utrecht • **Grootte** 6.000 ha • **Beheerders** Staatsbosbeheer, Het Utrechts Landschap, Natuurmonumenten, Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug en particuliere landgoedeigenaren • **Nationaal Park sinds** 11 oktober 2003 • **Informatie** www.np-utrechtseheuvelrug.nl

Utrechtse Heuvelrug

Het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug is een beboste stuwwal uit de voorlaatste ijstijd. In het park liggen heidevelden, vennen, stuifzanden, schrale graslanden en zelfs een deel van de uiterwaarden van de Nederrijn. Een gebied van bossen, buitenplaatsen en ‘toren’ hoge bergen.

De hooggelegen gronden worden al sinds de prehistorie bewoond. Op de heuvels waren de eerste bewoners veilig voor het water van de grote rivieren. Tientallen grafheuvels, oude engen, restanten van de oude tabakscultuur, landgoederen en kastelen getuigen van een rijke geschiedenis. Grote zwerfkeien, die door het gletsjerijs vanuit Scandinavië hierheen zijn geschoven, zijn bijeen gebracht op het zwerfsteneneiland bij Maarn, inmiddels een aardkundig monument.

Nationaal Park De Utrechtse Heuvelrug: een gebied van bossen, buitenplaatsen en 'toren' hoge bergen

De Amerongse berg is met 69 meter de hoogste top. In de middeleeuwen werden de flanken van de heuvels gebruikt voor landbouw en veeteelt. Door het intensieve gebruik ontstonden stuifzanden en heidevelden; herbebossing in de negentiende en twintigste eeuw legde de grond weer vast, en zorgde (opnieuw) voor een totaal ander aanzien van de heuvelrug. Aan de zuidwestelijke rand van de heuvelrug bouwden rijke kooplieden uit Amsterdam en Utrecht in de negentiende eeuw hun buitens.

Das en boommarter leven hun verborgen bestaan in het park. De das in burchten onder de grond, de marter in de toppen van de bomen. Er broeden ongeveer honderd vogelsoorten. Bijzondere vogels zijn zwarte specht, raaf en blauwborst. Het woudaapje, een moerasvogel, komt voor in de omgeving van kasteel Amerongen. Ook zeldzame planten als klokjesgentiaan en zonnedauw groeien in het park.

Er lopen veel wegen en paden door het gebied. Deze 'versnippering' is ongunstig voor flora en fauna. Door verschillende maatregelen probeert men te 'ontsnippen': afrasteringen worden verwijderd, groene verbindingroutes gecreëerd, ecoducten en faunapassages aangelegd. Het uitgebreide padennet biedt de recreant volop mogelijkheden voor fietsen en vooral wandelen. Een net van ruitpaden is in ontwikkeling. Binnen de grenzen van het park liggen enkele campings en recreatieterreinen.

LANDGOEDEREN

Nadat in 1815 de weg van De Bilt naar Rhenen werd bestraat, kon de heuvelrug in de jaren daarna uitgroeien tot het gebied waar de zeer rijken uit Amsterdam en Utrecht hun buitens bouwden. Prachtige landhuizen met tuinen in Engelse landstijl, compleet met waterpartijen, rotsen en follies. Vooral in de zomer reden de koetsen van de 'high society' af en aan. Op de Utrechtse Heuvelrug zijn momenteel nog ongeveer 80 locaties als buitenplaats te herkennen. Sinds het begin van de negentiende eeuw noemt men dit gedeelte van de Heuvelrug ook wel de Stichtse (= Utrechtse) Lustwarande.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Zeeland • **Grootte** 37.000 ha • **Beheerders** Rijkswaterstaat, gemeenten, Waterschap Zeeuwse Eilanden, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Zeeuwse Landschap en de provincie Zeeland • **Nationaal Park sinds** 8 mei 2002 • **Informatie** www.np-oosterschelde.nl

Oosterschelde

Leven op het ritme van het getij en de seizoenen. Nationaal Park Oosterschelde biedt rust, ruimte, licht en lucht. Duizenden vogels vinden er ruimte om te eten, te rusten en te broeden. Bijzondere planten en dieren hebben onder water, op de dijken en in de aangrenzende gebieden een plek gevonden. De Zeeuwse mosselen, oesters en kreeften zijn beroemd.

Eeuwenlang hebben zee en Zeeuwen het gebied vormgegeven. Na de watersnoodramp van 1953 kreeg de Oosterschelde in 1986 een stormvloedkering die alleen in geval van nood dicht gaat. De Oosterschelde bleef getijdennatuur en is hierdoor altijd weer anders.

Nationaal Park Oosterschelde: altijd weer anders

Droogvallende zandplaten en slikken vormen bij eb het domein van duizenden fouragerende trek- en broedvogels, waaronder steltlopers als kluut, tureluur, scholekster en verschillende soorten plevieren. Bij vloed verkassen veel vogels naar de schorren en de binnendijkse polders en kreken. Langs de dijken liggen op veel plaatsen prachtige natuurgebiedjes, buitendijks én binnendijks. Voor zeehonden is de Oosterschelde een belangrijk rustgebied. Veel planten zijn afhankelijk van het kwetsbare evenwicht tussen zoet en zout water, zoals lamsoor, zilte schijnspurrie en zeekraal.

De Oosterschelde is onder water een (onverwacht) kleurige wereld. Op en in de zandige bodem leven brokkelsterren, platvissen, weduerozen, garnalen, schelpdieren en allerlei soorten wormen. Ook zeepaardjes, sepia's, en zelfs een soort koraal, dodemansduim, vinden in de Oosterschelde een plek. Tussen de stenen van dammen en dijken leven krabbetjes en kreeften. Kleurige zeeanemonen, mosselen, zakpijpen en wieren zetten zich vast op de stenen. Ook meerpalen, steigers, onderkanten van boten en zelfs trossen die in het water hangen, raken begroeid. Alles leeft!

Het water biedt veel ruimte om te varen. Fietsen en wandelen zal vooral op de dijken moeten gebeuren, maar hier en daar zijn ook mogelijkheden om op slikken en schorren een laarzentocht te maken of de kinderen onder leiding van een gids te laten strandjatten. Snorkelen, vogelen en natuurvaartritten horen tot de mogelijkheden. Het voormalig werkeiland Neeltje Jans is nu deels ingericht als natuurgebied en herbergt het bezoekerscentrum. Met enig geluk zijn soms bruinvissen te zien.

WORDT HET NU EB OF VLOED?

- Let op de dijken en de palen in het water. Bij laagwater zie je een rand van wieren of schelpen.
- Slikken en platen zie je bij laagwater.
- Bij opkomend tij hellen de boeien in het water naar het binnenland; bij afgaand tij hellen ze naar de stormvloedkering.
- Bij de kering zelf zie je het getij ook. Bij opkomend tij kolkt het water woest aan de Oosterscheldekant; bij afgaand tij aan de Noordzeekant. Zie je geen kolken of stroming, dan staat het water 'stil': dat is de kentering, de overgang van eb naar vloed of omgekeerd.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Noord-Brabant • **Grootte** 3.400 ha

• **Beheerders** Natuurmonumenten en het Brabants Landschap • **Nationaal Park** sinds 28 maart 2002

• **Informatie** www.np-deloonseendrunenseduinen.nl

Loonse en Drunense Duinen

Nationaal Park De Loonse en Drunense duinen: het op één na grootste stuifzandgebied van West-Europa. Deelgebied De Brand is een nat moerasbos met een weelderige rietvegetatie en grasland. In het voorjaar kleuren bosanemoon, speenkruid en pinksterbloem de bodem.

De Loonse en Drunense Duinen zijn in samenspel tussen natuur en mens tot stand gekomen. Aan het eind van de middeleeuwen verdween veel begroeiing doordat de grond steeds intensiever werd gebruikt. Er ontstonden stuifzanden, die soms complete dorpen bedekten, zoals het gehucht Efteling. Beplanting legde in de laatste twee eeuwen delen van het gebied vast, maar dat het gevecht tegen het zand niet gewonnen

Nationaal Park De Loonse en Drunense duinen: het op één na grootste stuifzandgebied van West-Europa

is, bewijst het – nog altijd – bestaan van dit stuifzandgebied. Om de wind ook in de toekomst zijn werk te laten doen, worden bomen op de heide en kleine percelen bos gekapt. Tot begin jaren negentig waren de duinen als militair oefenterrein in gebruik. Af en toe wordt nog munitie gevonden. Ook werktuigen van prehistorische bewoners komen soms uit het zand tevoorschijn.

Het deelgebied De Brand – restant van het typisch Brabantse broeklandschap – ontstond door dichtstuiven van het riviertje de Zandley. Hierdoor kon het water niet meer wegstromen naar de Maas, maar bleef in het gebied. Er ontstond moeras, dat in de loop der eeuwen verlandde tot veen. Veen werd als turf gestoken en als brandstof gebruikt. De Brand bleef nat, en vormt nu een ideaal voedselgebied voor de das. Ook de zeldzame boomkikker en de kamsalamander waarderen deze speciale biotoop, evenals vele soorten vogels, zoals waterral en blauwborst. In de oude bossen van landgoed Plantloon broeden uilen, wielewalen en goudvinken.

Per jaar bezoeken circa anderhalf miljoen mensen de 'Brabantse Sahara'. Een derde deel van het oppervlak van het park is zand; bezoekers mogen er vrij hun weg zoeken. Er is een netwerk van wandel-, fiets-, en ruiterroutes en voor vergunninghouders is er een mountainbikeroute. Bij enkele ingangen staan interactieve, digitale informatiezuilen.

DASSEN

Hoewel de das sinds 1949 beschermd is, werd de soort na de Tweede Wereldoorlog praktisch uitgeroeid in Brabant. In 1999 werd de das in het park uitgezet; inmiddels leven er tientallen. In het droge duin graven ze hun burchten, uitgebreide gangenstelsels, met verschillende kamers en verdiepingen. Ze verzetten daarbij enorme hoeveelheden grond. De das stofteert zijn kamers met nestmateriaal zoals gras, bladeren en varens. Burchten kunnen honderden jaren oud zijn. In De Brand zoekt de das zijn voedsel: wormen en insecten. Ook andere dieren bewonen soms de burchten, zoals muizen, wezels, konijnen of vossen.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt deels in de provincie Noord-Brabant en deels in België • **Grootte** 3.750 ha
 • **Beheerders** Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het Agentschap voor Natuur en Bos, Natuurpunt en particuliere grondeigenaren • **Nationaal Park sinds** 17 juli 2001 • **Informatie** www.np-dezoomkalmthoutseheide.nl

De Zoom-Kalmthoutse Heide

Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide: een grensoverschrijdend natuurgebied met verschillende biotopen. Er zijn landduinen met stuifzand, naald- en loofbos, natte en droge heide en veel vennen. Ooit was dit het domein van stropers en smokkelaars.

Overheersende westenwinden bliezen na de laatste ijstijd zand van de rivierduinen bij de Schelde over de Brabantse Wal heen. Er ontstond een duinmassief dat ver het land binnendrong. Op sommige plaatsen ontstonden vennen. In de loop van eeuwen begroeiden de zandduinen met bos, en vulden de vennen zich met veen. Later werd dat bos gekapt en het veen als brandstof gebruikt. Wat overbleef, rond het midden van

Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide: een grensoverschrijdend natuurgebied

de negentiende eeuw, was een 'grote stille' heide, met zandverstuivingen en vennen: 'woeste grond'. De heide werd beplant met bos voor de houtproductie of ontgonnen voor de landbouw. Er liggen nog enkele kleinschalige landbouwgebiedjes in het park. Sommige vennen ontstonden pas in de Tweede Wereldoorlog, het zijn volgelopen bomkraters.

Het open landschap wordt door mechanisch afplaggen en door grote grazers open gehouden: zo blijft de heide bestaan. In de natte gedeelten groeien zeldzame planten als klokjesgentiaan en beenbreek. Andere bijzondere planten zijn snavelbies, moeraswolfsklauw en kleine zonnedaauw. Zonnedaauw scheidt een stof af, die als druppels aan de uiteinden van de plant blijft hangen. Insecten blijven aan de druppels kleven en de plant kan het insect 'opeten' (verteren) om aan voldoende voedingsstoffen te komen.

De vennen zorgen voor een grote vogelrijkdom. In het park nestelt de zeldzame nachtzwaluw, die bijna nergens in Nederland en België in zulke grote aantallen voorkomt. Ook geoorde fuut, tapuit en boomleeuwerik voelen zich hier thuis. Bijzondere amfibieën zijn heikikker, kamsalamander, vinpootsalamander en alpenwatersalamander.

In het reliëfrijke park, dat deels in Brabant en deels in Vlaanderen ligt, is een netwerk van wandelroutes uitgezet; er omheen loopt een fietsroute. Ook zijn er ruiterroutes. Het Natuur-educatief Centrum De Vroente in Kalmthout fungeert als bezoekerscentrum voor het park.

STROPERS EN SMOKKELAARS

Ooit was het grensgebied het domein van stropers en smokkelaars. Zij probeerden bij nacht en ontij een konijntje te verschalken of wat extra's te verdienen met het smokkelen van boter of sigaretten. Frans en Sjef waren vrienden en beiden stroper. Toen Frans later boswachter werd en Sjef bleef stropen, herkende Frans op een dag de strikken van Sjef. Hij wilde zijn vriend niet beboeten, dus schreef hij met een stok in het zand 'Sjef, het moet gedaan zijn.' Toen hij Sjef later vroeg of hij nog wel eens konijnen ving, antwoordde Sjef: 'niet meer sinds de konijnen kunnen schrijven.'

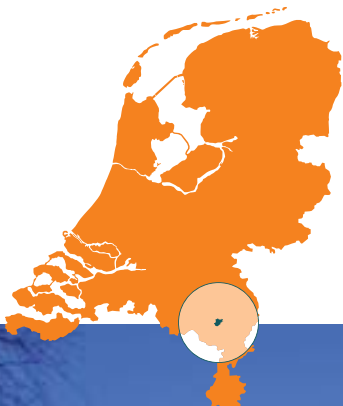
FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincies Limburg en Noord-Brabant • **Grootte** 1.340 ha

• **Beheerders** Staatsbosbeheer en een aantal particuliere eigenaren • **Nationaal Park sinds** 1 juli 1993

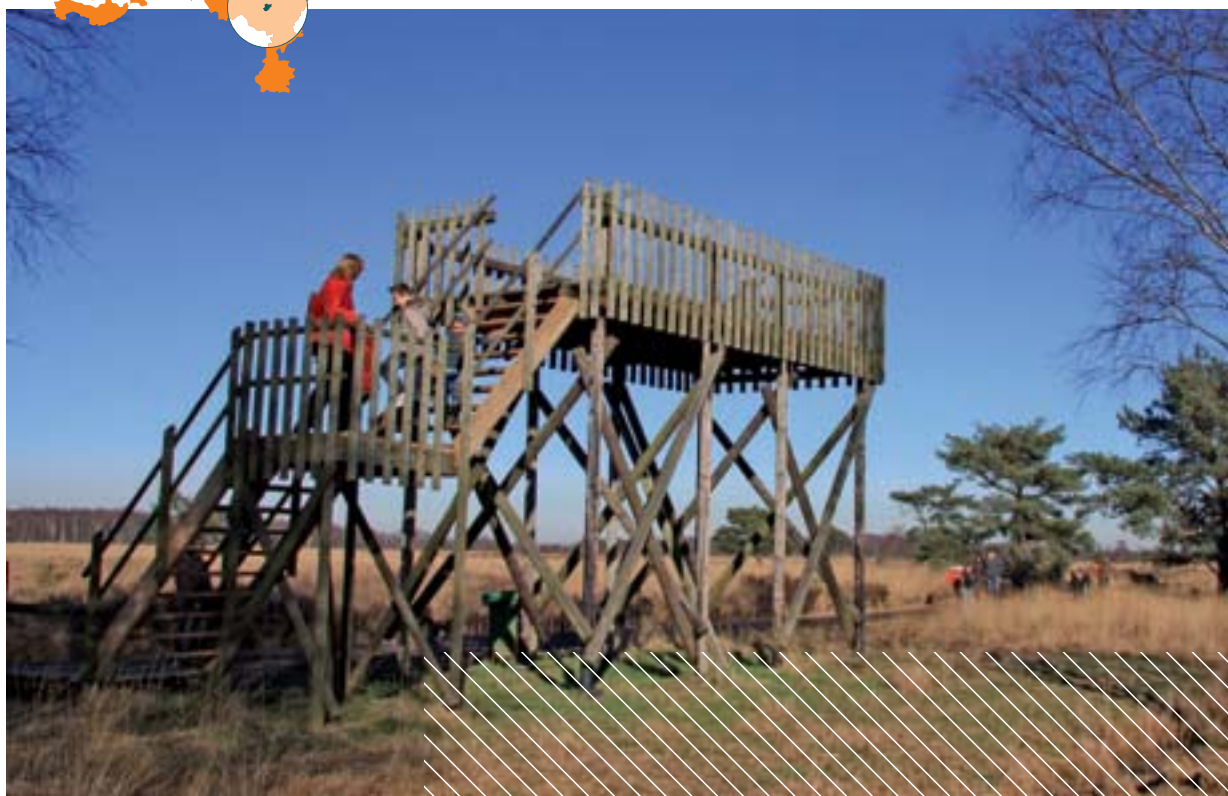
• **Informatie** www.np-degroottepeel.nl

De Grootte Peel

De Grootte Peel: het kleinste Nationaal Park van ons land. Waar turfstekers plaats hebben gemaakt voor vogels en wandelaars. Een weids, verlaten landschap waar de mens knuppelpaden nodig heeft om het gebied toegankelijk te maken. Rust en ruimte, en kilometers uitzicht over stille, donkere plassen.

Na de laatste ijstijd bleef het gebied nat; in de vennen en plassen vormde zich eerst laagveen en later hoogveen, ooit een 30.000 ha groot veenmostapijt. Mensen en grotere dieren hadden hier niets te zoeken, omdat de ondergrond ze niet kon dragen. In de negentiende eeuw werd praktisch al het hoogveen afgegraven en verdween een uniek landschap in kachels en ovens. Door bosvorming actief tegen te gaan wordt het open karakter van het gebied nu zo veel mogelijk behouden.

De Grootte Peel: het kleinste Nationaal Park van ons land. Waar turfstekers plaats hebben gemaakt voor vogels en wandelaars

KRAANVOGELS IN HET 'WETLAND'

De Grootte Peel is een internationaal erkend 'wetland'. Een 'wetland' is een omvangrijk, waterrijk gebied, dat van grote betekenis is voor vogels. Ook de ligging, op internationale vogeltrek-routes is van belang. In het Nationaal Park broeden ongeveer honderd soorten vogels. Tijdens de voor- en najaarstrek bezoeken talloze vogels de Grootte Peel.

De kraanvogel is één van de meest karakteristieke pleisteraars tijdens de najaarstrek. Om de bijzondere vogel rust te gunnen, worden in deze periode delen van het gebied afgesloten.

Het grootste deel van De Peel werd landbouwgrond, maar in 1951 werd die ontwikkeling in de Grootte Peel gestopt door van het gebied een natuurreservaat te maken. Op enkele plekken waar veenmos groeit, begint de vorming van nieuw hoogveen.

De Grootte Peel is een vogelparadijs, een internationaal erkend 'wetland'. In het relatief kleine gebied broeden bijna honderd soorten, waaronder blauwborst, zwarte stern, sprinkhaanrietzanger en geoorde fuut. De Grootte Peel is als rustgebied voor trekvogels van belang; de opvallendste 'gast' is de kraanvogel. Het stilstaande water is een ideale broedplaats voor een groot aantal soorten libellen. Het spiegeldikkopje is een zeldzame vlinder, die bijna nergens anders in Nederland voorkomt. De heikikker wordt in ons land steeds zeldzamer; het mannetje kleurt in de paartijd blauw. Zeldzame planten in het park zijn kleine zonnedauw, grote wolfsklauw, klokjesgentiaan en lavendelheide.

Te voet, alleen zo kunnen bezoekers het gebied in. Over zandpaden die nog door de turfstekers zijn gebruikt en op de nattere plaatsen alleen over knuppelpaden, naast elkaar gelegde stammetjes. Op een kilometer van het bezoekerscentrum Mijl op Zeven bevindt zich een uitkijktoren in het park. Alle wandelroutes beginnen bij het bezoekerscentrum.

FEITEN Ligging Het Nationaal Park ligt in de provincie Limburg • **Grootte** 4.200 ha • **Beheerders** Stichting het Limburgs Landschap, Gemeente Bergen, Staatsbosbeheer en een groot aantal particulieren • **Nationaal Park** sinds 30 oktober 1996 • **Informatie** www.np-demaasduinen.nl

De Maasduinen

Nationaal Park De Maasduinen is 25 km lang en nergens breder dan een paar kilometer. Hier liggen de langste en oudste rivierduinen van ons land. Op sommige plaatsen bijna dertig meter hoog. Met golvende heidevelden, prachtige plassen en vennen, en loof- en naaldbossen.

De rivier heeft het land vormgegeven door een stroomdal uit te snijden. Dat gebeurde op verschillende hoogtes: er zijn meerdere terrassen te onderscheiden. Na de laatste ijstijd waren er periodes van grote droogte, waardoor de Maas – een regenrivier – gedeeltelijk droog kwam te staan. De overheersende westenwind blies het blootliggende zand op de oostelijke Maasoever en vormde daar duinen. Die heuvels begroeiden later met bos en prehistorische bewoners namen ze in gebruik als bouwland en weidegrond. Op den duur werd de grond soms zo intensief gebruikt dat de begroeiing verdween en nieuwe zandverstuivingen ontstonden. Ten dele heeft bosaanplant,

Nationaal Park De Maasduinen: de langste en oudste rivierduinen van ons land

veelal dennen, het zand begin vorige eeuw weer vastgelegd, maar er zijn nog steeds stuifduinen in het park. Afplaggen en begrazen door schapen, geiten en runderen zorgt voor het behouden van de zeldzaam geworden heide.

De kraanvogel – het beeldmerk van het park – strijkt hier soms tijdens de trek neer om uit te rusten. Zeldzame broedvogels zijn ijsvogel, wielewaal, nachtzwaluw en grauwe klauwier. De laatste is in Nederland als broedvogel bijna verdwenen. In het park komen liefst negen soorten vleermuizen voor. De bever heeft zich spontaan in het gebied gevestigd. Ook leven er wezels en bunzings in het park en de zeer zeldzame knoflookpad. Bijzondere planten zijn klokjesgentiaan, kleine zonnedauw, waterpostelein en moerashertshooi.

Op 30 oktober 1996 kreeg het landgoed De Hamert de status van Nationaal Park. In de jaren daarna werd het potentiële parkgebied aanzienlijk naar het noorden uitgebreid en kreeg het de naam De Maasduinen. Het park trekt jaarlijks enkele honderdduizenden bezoekers. Een bezoekerscentrum is gepland; er worden begeleide excursies georganiseerd en er zijn wandel- en fietsroutes uitgezet. Een aantal routes is toegankelijke voor rolstoelers.

ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN

Uit archeologisch onderzoek blijkt dat hier al 6000 jaar geleden mensen woonden. Het gaat dan om mensen van de klokkercultuur, genoemd naar de vorm van hun aardewerk, die enigszins aan een kerkklok doet denken. In 1930 werd een groot urnenveld ontdekt en ongeveer honderd graven. De Scherpenheuvel is met een omvang van 24 meter en een hoogte van drie meter de grootste grafheuvel van Nederland. Hij wordt het vorstengraf genoemd. Helaas zijn bij de ontginning van de heide in de negentiende eeuw zo'n honderd grafheuvels afgegraven.

De Meinweg

Nationaal Park De Meinweg: breuken in de aardkorst zorgen voor steile overgangen en een hoogteverschil van 50 meter. Duits grondgebied omsluit bijna het gehele park, dat deel uitmaakt van het Duits-Nederlandse Grenspark Maas-Swalm-Nette.

Vondsten uit de prehistorie laten zien dat hier al in een ver verleden mensen leefden. In de vroege middeleeuwen gebruikte de bevolking het gebied om hout te sprokkelen, vee te houden en op herten, reeën en zwijnen te jagen. In de tijd van Napoleon kregen de gemeenten de gemeenschappelijke gronden in bezit; versnippering door verkoop aan een heleboel verschillende particuliere eigenaren volgde. Omdat de heide steeds verder oprukte, begon men eind negentiende eeuw met herbebossing. Vooral grove den was in trek: het hout werd gebruikt in de mijnbouw. De eenvormige dennenbossen worden tegenwoordig omgezet in natuurlijker bos.

HET 'VRIJE' WILDE ZWIJN

In de Meinweg en aan de Duitse kant van de grens leeft een flinke populatie 'vrije' wilde zwijnen. 'Vrije' zwijnen, omdat er geen hekken zijn om de dieren tegen te houden. De vrouwtjes (zeugen) leven samen met de jongen in rottten, de mannetjes (beren) leven meestal solitair. Wilde zwijnen worden pas tegen de schemering actief. Overdag slapen en rusten ze in de jonge dennenaanplant. Zwijnen kunnen met hun gewoet grote schade aan landbouwgewassen aanrichten. Daarom is in het park een aantal wildakkers met maïs aangeplant.

Nationaal Park De Meinweg: uniek terrassenlandschap met bossen, beken en heidevelden

Drie breuken, waarvan de Peelrandbreuk de bekendste is, verdelen het gebied in vier verschillende terrassen. Aan de voet van de breuken komt water naar de oppervlakte; hier liggen op verschillende plaatsen vennen. Door het park stromen enkele beekjes. In het heldere water leven beekprik en kleine modderkruiper.

Twaalf van de zestien inheemse beschermde amfibieën zijn in het park te vinden, waaronder knoflookpad, alpenwatersalamander en vinpootsalamander. Het verbeteren van hun biotopen moet ze voor het park behouden. De adder, tevens het beeldmerk van het park, komt voor in de natte heidevelden; ook de zeldzame gladde slang leeft in het park. De das is enkele decennia afwezig geweest, maar sinds een aantal jaren weer terug. Ook leven er wilde zwijnen in De Meinweg. Bijzondere planten zijn heidekartelblad, beenbreek en bittere veldkers.

In het gebied zijn wandelroutes en veertig kilometer ruitpad uitgezet. Ook zijn er mogelijkheden voor fietsers. Zo is er een geo-route (een speciale fietsroute) van 23 kilometer, die is gemarkeerd met grote maasstenen. Bij Herkenbosch ligt het bezoekerscentrum De Meinweg. Jaarlijks bezoeken een miljoen mensen het gebied.

HET MINISTERIE VAN LNV EN HET STELSEL VAN NATIONALE PARKEN

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is verantwoordelijk voor het functioneren van het stelsel van Nationale Parken. LNV geeft via de provincies subsidie aan de parken voor de uitvoering van hun jaarplannen. LNV geeft ook subsidie aan het IVN en de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP) voor hun activiteiten voor de Nationale Parken, met name voor activiteiten die de kwaliteit en bekendheid van het parkenstelsel als geheel verhogen. Nu het stelsel van twintig Nationale Parken is gerealiseerd, richt het beleid zich ondermeer op uitbreiding van de oppervlakte van de parken, verhoging van de kwaliteit en grotere naamsbekendheid. Meer informatie: www.minlnv.nl>natuur>gebiedsbescherming>Nationale Parken.

SAMENWERKING

Elk park heeft een door de minister ingesteld overlegorgaan, waarin de betrokken organisaties uit de streek zijn vertegenwoordigd. De provincie voert het secretariaat. Een belangrijke taak van het overlegorgaan is het opstellen van een Beheer- en Inrichtingsplan (BIP) voor het park. Hierin staat op hoofdlijnen hoe het gebied in de komende periode (meestal tien jaar) wordt beheerd en ingericht. Als het BIP is vastgesteld, werkt het overlegorgaan de hoofdlijnen verder uit in jaarplannen. Ook bij de uitvoering daarvan is het overlegorgaan nauw betrokken. Uiteraard zijn de grondeigenaren en beheerders de belangrijkste partners in het overleg. Dat zijn Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De 12 Landschappen, verschillende overheden en particulieren. Verder nemen educatieve (IVN) en recreatieve organisaties (ANWB, recreatieschappen) en ondernemers deel.

De Nationale Parken zijn grotendeels onderdeel van het EU-netwerk van natuurgebieden: Natura 2000. Aan dit netwerk dragen alle EU-lidstaten bij. Natura 2000 richt zich op het behouden en verder ontwikkelen van soorten en ecosystemen die in Europees verband van belang zijn. Het voortbestaan van specifieke soorten en leefgebieden, zoals opgenomen in de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen, wordt met Natura 2000 gerealiseerd. Het Natura 2000-netwerk is weer onderdeel van het Pan-Europees Ecologisch Netwerk (PEEN) van de Raad van Europa. Internationale samenwerking, vooral met onze buurlanden, vindt plaats via de Europese federatie voor nationale parken Europarc (www.europarc.org).

Heikikkers

DE TERREINBEHEERDERS IN DE NATIONALE PARKEN

In de twintig Nationale Parken zijn vele partijen eigenaar van de gronden. Grote grondbezitters zijn Staatsbosbeheer, Natuemonumenten en Provinciale Landschappen. Daarnaast zijn er tientallen particuliere grondbezitters. Zij zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor beheer en inrichting van de parken. Ze werken aan het behouden en waar mogelijk verbeteren van de natuurkwaliteit. Ook stimuleren zij het beleven en ontdekken van de natuur. Zo zorgen de terreinbeheerders ervoor dat parkbezoekers nu en in de toekomst kunnen blijven genieten van de Nationale Parken.

+ STAATSBOSBEHEER

Staatsbosbeheer beheert zo'n 246.000 hectare bos, duin, heide, uiterwaard en moeras en is daarmee de grootste natuurbeheerder van Nederland. In bijna alle parken heeft Staatsbosbeheer terreinen in beheer; in de helft van de Nationale Parken is Staatsbosbeheer de grootste beheerder. Voor Staatsbosbeheer staat het werken aan een duurzame leefomgeving voor mens, plant en dier centraal. Om een blijvende relatie tussen mens en natuur te stimuleren, kiest Staatsbosbeheer voor natuur die meerdere functies vervult en waarvan de mens onderdeel is. Meer informatie: www.staatsbosbeheer.nl.

+ VERENIGING NATUURMONUMENTEN

In de meeste Nationale Parken beheert Natuurmonumenten gronden. In drie parken is Natuurmonumenten de grootste beheerder. Natuurmonumenten is een vereniging van 830.000 leden met een gezamenlijk doel: samen zorgen voor natuur in Nederland. Daarom verwerft en beheert Natuurmonumenten natuurgebieden, het zijn er inmiddels 355 met een gezamenlijke oppervlakte meer dan 100.000 ha. Meer informatie: www.natuurmonumenten.nl.

+ DE 12 LANDSCHAPPEN

Zes van de twaalf Provinciale Landschappen beheren terreinen in Nationale Parken. It Fryske Gea en het Limburgs Landschap zijn de grootste beheerder in respectievelijk De Alde Feanen en De Maasduinen. In nog vijf andere parken zijn terreinen in beheer bij Provinciale Landschappen. Meer informatie: www.landschappen.nl.

+ OVERIGE TERREINBEHEERDERS

Overige terreinbeheerders beheren een aanzienlijk deel van de terreinen in de Nationale Parken. Rijkswaterstaat beheert bijvoorbeeld 35.000 hectare in Nationaal Park De Oosterschelde. Naast de overheid (Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen) zijn er vele grote en kleine particuliere eigenaren. De Federatie Particulier Grondbezit behartigt de gemeenschappelijke eigenaarsbelangen van de aangesloten particulieren in Nederland. De federatie heeft ongeveer tweeduizend leden; zij beheren 200.000 hectare, waarvan 60.000 hectare bos en natuurterrein. Meer informatie over de federatie: www.grondbezit.nl.

VOORLICHTING EN EDUCATIE IN DE NATIONALE PARKEN: HET IVN NEDERLAND

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft het IVN Nederland (Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie) opdracht verleend om voorlichting, educatie en communicatie in de Nationale Parken te coördineren en organiseren. Het IVN doet dat met professionals en vele vrijwilligers. In bijna elk park is een coördinator voorlichting en educatie van IVN Nederland actief. Educatie en voorlichting in de parken zijn er op gericht bezoekers inzicht te bieden in de achtergronden van het natuurbeheer, de invloed van de mens op de natuur en het nut van natuurbehoud. Cursussen en speciale projecten voor scholieren, recreanten of omwonenden kunnen mensen meer betrokken maken bij de natuur in hun omgeving. Meer informatie: www.ivn.nl.

NATIONALE PARKEN EN NATIONALE LANDSCHAPPEN

Naast Nationale Parken heeft de overheid in 2006 in Nederland twintig Nationale Landschappen aangewezen. In een Nationaal Landschap gaat het om veel meer dan natuur en natuurgerichte recreatie. In een Nationaal Landschap wonen en werken mensen. De Nationale Landschappen beslaan samen ongeveer twintig procent van de oppervlakte van Nederland. Er wonen ca. 2,5 miljoen mensen. De Nationale Parken beslaat ongeveer drie procent van de oppervlakte van Nederland en er wonen nauwelijks mensen.

De Nationale Landschappen zijn elk een unieke combinatie van cultuurhistorische en natuurlijke elementen. Kenmerkend is een bijzondere samenhang tussen landschapselementen als natuur, reliëf, grondgebruik en bebouwing. Samen vertellen ze de geschiedenis van het Nederlandse landschap. Samen geven ze ons land zijn landschappelijke en culturele diversiteit. De overheid wil deze typerende landschappen behouden. Niet door ze 'op slot te doen', waardoor ruimtelijke ontwikkelingen niet meer mogelijk zouden zijn. Wel door ruimtelijke ontwikkelingen te laten aansluiten bij de kenmerken van de gebieden.

Meer informatie: www.nationalelandschappen.nl

MEER INFORMATIE?

Informatie van de afzonderlijke parken kunt u vinden op hun websites.

Via www.nationaalpark.nl kunt u naar die websites doorklikken.

(De website-adressen zijn ook vermeld bij de afzonderlijke parken.)

De meeste parken geven ook een informatiekraant, brochures en folders uit.

COLOFON

Uitgave

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Vormgeving

VormVijf

Drukwerk

Koninklijke Broese en Peereboom

Fotografie

Gerrit van Ommering / Buiten-Beeld: 5, 25, 32, 36, 37 (onderaan), 40, 44.

Ruben Smit / Buiten-Beeld: 23.

J. Bosch: 34.

Overige foto's: SNP / Lars Soerink.

Tekst

Ministerie van LNV, Hans Reijke en Gerrit van Ommering

Bestellen

U kunt de publicatie aanvragen bij de Postbus 51

infolijn: 0800-8051 (gratis)

Oplage

100.000

januari 2010

Bij het tot stand komen van de tekst is dankbaar gebruik gemaakt van de opmerkingen en aanvullingen van de secretarissen van de Nationale Parken.

De brochure is ook te vinden op de website van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: www.minlnv.nl > natuur > gebiedsbescherming > Nationale Parken.

Grote vuurvlieder

